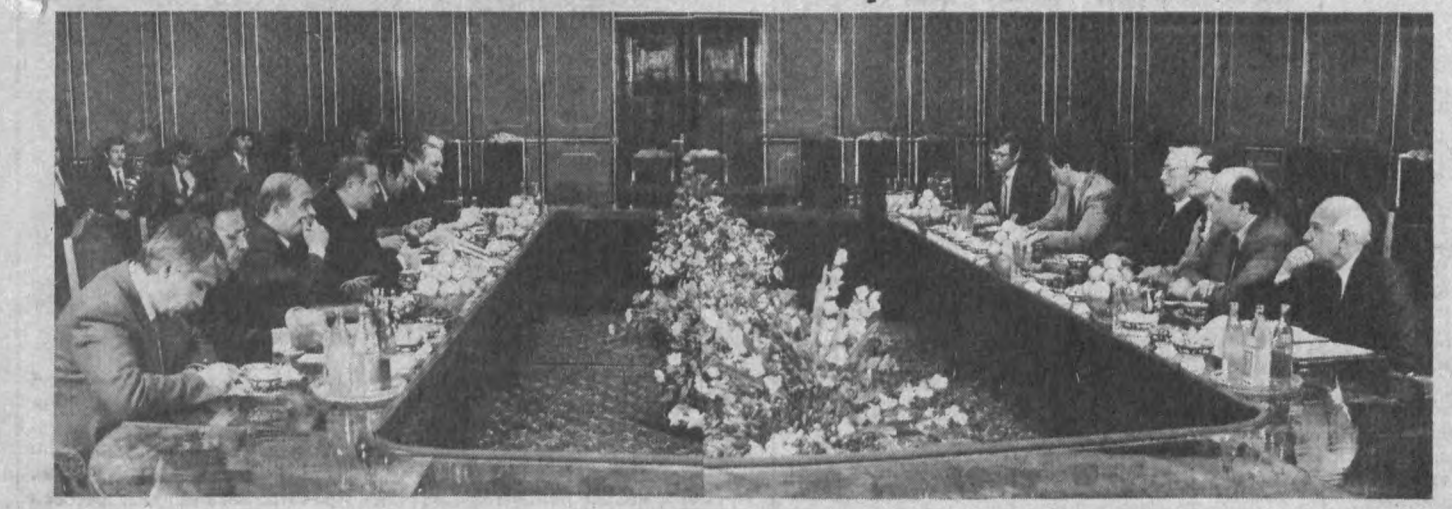


Бугунги кун нафаси

РЕСПУБЛИКАМИЗДА

- Шаҳрисабз пиллакашлик фабрикасида ишлаб чиқарилаётган ипак топарига хорижий элларда ҳам талаб ошиб бормоқда. Яқиндан бошлаб корхона АҚШ доллари ҳисоби-га Покистон, Япония ва Жанубий Кореяга ўз маҳсулотлари-ни сотмоқда. Бундан тушган маблағ ҳисобига маъму-рларнинг халқ ҳўжалиги учун зарур асбоб-ускуналар харид қилинмоқда.
- Андижон вилоятидаги деҳқончилик техникасига хизмат кўрсатадиган итисослашган корхонада Жанубий Кореянинг «ДЭУ» корпорацияси автомашиналари сотила бошланди. Бу ерда жаҳонга машҳур бўлган маркадаги автомобиллар, жажки юк автомашиналари ва автобуслари эркин муома-ладаги валютага ва пул ўтказиш йўли билан сотилмоқда.
- Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатияси университетида профессор-ўқитувчиларнинг Россия Федерациясининг Ўзбе-кистондаги Фавкулдада ва мухтор элчиси Ф. Сидорский бил-ан учрашуви бўлиб ўтди.
- Ўзбекистон тумани ҳокимлигининг ташаббуси билан туман ҳўдудидан 22 та болалар бочаси бундан бўён ўз жажки эгаларини бепул қабул қиладиган бўлди.
- Қорақалпоғистоннинг Қанлиқол туман маркази фуқаро-сига «Наврўз» лажза лотереяси билетиға бир миллион сўм-лик ютўк чиқди.
- Андижонда халқ табибати вилоят бошкармаси тузилди.

ПРЕЗИДЕНТ ҲУЗУРИДА ҚАБУЛ



Ўзбекистон Республикаси Президентини Ислам Каримов 11 май кунини танқиди тадбиркор, машҳур «Адида» компаниясининг асосчиларидан бири, ўзбек-француз амалий алоқаларини мувофиқлаштирувчи Эндрю Гельфи бошчилигидаги француз ишбилармонлари делегациясини қабул қилди.

Ислам Каримов жаноб Гельфи Ўзбекистон ва Франция ўртасидаги иқтисодий ҳамкорлик алоқаларини кенгайтиришга катта ҳисса қўшаётганини таъкидлади ва айни пайтда ўзининг яқинда Германияға қилган сафари ҳақида тўхталиб, олмон ишбилармонлари Ўзбекистон бозорига катта қизиқиш билан қараётганини қайд этди.

— Аммо Франциядек буюк мамлакат билан амалий алоқаларимиз ҳозирча қутилган даражада бўлмапти, — деди Президент, — Ўзбекистон ҳўқумати ва халқи қўхна тарихға ва жаҳонда ўзига хос маънаға эға бўлган француз халқи билан дўстлик ва ҳамкорлик алоқаларини янада ривож-ландиришни истади.

И. Каримов Ўзбекистон-нинг иқтисодий имкониятла-ри ва француз ишбилармонла-ри билан ҳамкорлик қи-лишимиз мумкин бўлган со-ҳалар — сажьхлик, қури-лиш, пахтаини қайта ишлаш ва тўқимачилик саноати, банк хизматининг истиқбол-ли жиҳатлари хусусида сўз-лаб берди.

— Мен кейинги пайтда қанчалик француз бўсам, шунчалик ўзбек ҳам бўлиб қолдим, — деди Эндрю Гельфи. — Бир неча йил-дан бўён Ўзбекистоннинг иқ-тисодий имкониятларини ўр-ғаниб келаман. Шу боис бу гал ўзим билан пахта, қури-лиш, шакар саноати ва мо-лия мутахассисларини бирға олиб келдим. Яқин кунлар-да француз ишбилармонла-рининг яна бир гуруҳи Ўз-бекистонға келади. Бу ерда меҳмонхоналар, фармацев-тика, шакар заводлари ку-риш иятидамоқ. Мақсад-миз — икки халқ ўртасида-ги ўзаро манфаатли ҳам-корлиқни янада мустаҳкам-лаш.

Қабўлда Ўзбекистон Рес-публикаси Вазирлар Маҳна-маси раисининг биринчи ўринбосари И. Журабеков, Тошкент шаҳри ҳўкимии А. Фавилбеков, Франциянинг Ўзбекистондаги элчиси Жан-Поль Везан ва башқа рас-мий кишилар иштирок этди. (ЎзА).

ҲИНДИСТОН БОШ ВАЗИРИНИНГ ТАШРИФИГА ДОИР

Давлатлараро келишувға асосан ва Ўзбекистон Рес-публикаси Президентини Ислам Каримовнинг тақли-фиға бинаоан шу йилнинг 23—25 май кунлари Ўзбе-кистонда Ҳиндистон Рес-публикаси Бош вазири жа-ноб Нарасимха Раонинг расмий дўстона ташрифи бўлиб ўтади.

Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги матбуот хизмати.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони Ш. И. КАРИМОВ ва О. Г. АХМЕДОВАНИ МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикасида соғлиқни сақлаш, фан ва маданиятни ривожлантириш борасидаги кўп йиллик ҳалол меҳнатини ҳамда жамоат турмушида фаол иштирок этгани учун қуйидагиларга Ўзбекистон Республикасининг фахрий унвонлари берилсин:

«ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ХИЗМАТ КЎРСАТГАН ФАН АРБОБИ»

Каримов Шавкат Иброҳимович — Ўзбекистон Респу-бликаси Соғлиқни сақлаш вазири, тиббиёт фанлари док-тори, профессор.

«ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ХИЗМАТ КЎРСАТГАН МАДАНИЯТ ХОДИМИ»

Ахмедова Олмас Гафуровна — Гафур Гулом уй-му-зейининг директори.

Тошкент шаҳри, 1993 йил 11 май.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори ЕШ МУАЛЛИФЛАРНИНГ ЭНГ ЯХШИ АСАРЛАРИ ВА ИЛМий ИШЛАНМАЛАРИ УЧУН ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ МУКОФОТИНИ ТАЪСИС ЭТИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1992 йил 28 августдаги «Ўзбекистон ижодкор ёшларини давлат йўли билан қўллаб-қувват-лаш чоралари тўғрисида»ги фармонини бажариш юзаси-дан ҳамда илм-фан ва ма-даният соҳасида республика еш фуқароларининг буюнд-корлик фаолиятини рағбат-лантириш мақсадида Вазир-лар Маҳнамаси қарор қи-лади:

1. Еш муаллифларнинг энг яхши асарлари ва ил-мий ишланмалари учун Ўз-бекистон Республикаси дав-лат мукофоти таъсис этил-син. Ҳар бири республика-да белгиланган энг кам иш-ҳақининг 20 баравари миқ-доридан олтига мукофот таъ-сис этилсин.

Мукофотлар 1993 йилдан бошлаб ҳар икки йилда бир марта Ўзбекистон Респу-бликаси Мустақиллик кунида берилсин.

2. Ўзбекистон Респу-бликасининг еш муаллифла-рининг энг сара асарлари ва илмий ишланмалари учун давлат мукофоти: энг яхши адабиёт, санъат ва архитектура асарлари — ҳар бир соҳада бир му-кофот; жамиятшунослик, табиат ва техника фанлари соҳа-ларида илм-фан ва техника-нинг илгор йўналишларида-ги энг яхши тадқиқотлар учун ҳар бир соҳада бир мукофот берилиши белгилан-ди.

3. Қуйидагилар тасдиқ-лансин: еш муаллифларнинг энг яхши асарлари ва илмий ишланмалари учун дав-лат мукофоти таъсис этил-син; Вазирлар Маҳнамаси тас-диқлаши учун бир ой му-датда лауреатлик дипломи ва фахрий белги эскизла-рини тақдим этсин; давлат мукофотини бе-ришға доир таъинлиш иш-ларини мувофиқлаштириб бурсин.

4. Еш муаллифларнинг энг яхши асарлари ва ил-мий ишланмалари учун дав-лат мукофоти комиссияси: Вазирлар Маҳнамаси тас-диқлаши учун бир ой му-датда лауреатлик дипломи ва фахрий белги эскизла-рини тақдим этсин; давлат мукофотини бе-ришға доир таъинлиш иш-ларини мувофиқлаштириб бурсин.

5. Еш муаллифларнинг энг яхши асарлари ва ил-мий ишланмалари учун Ўзбе-кистон Республикаси давлат мукофотини бериш тўғриси-даги қарор Ўзбекистон Рес-публикаси Президентини тас-диқлашдан сўнг қўхна қи-линиши белгиланди.

6. Еш муаллифларнинг энг яхши асарлари ва ил-мий ишланмалари учун Ўзбе-кистон Республикаси давлат мукофоти комиссиясининг қарорига бинаоан давлат му-кофоти совирдорларининг айрим асарлари махсус на-шр этилиб, эълон қилиниши белгиланди.

Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот комитети

Вазирлар Маҳнамасининг раиси

Тошкент шаҳри, 1993 йил, 11 май.

* Газетанинги шу сонига «ЎЗБЕКИСТОН» ЭЛЕКТР ДЕПОСИНИНГ БИРИНЧИ НАВБАТИ



Тошкент метрополитенининг ишчи-хизматчилари «Ўз-бекистон» электр депосининг ишга туширилишини сабр-сизлик билан кутишарди. Ва ниҳоят қувончли онлар етиб келди.

— Депо «Ўзбекистон» йў-налишидаги электр поездла-риға хизмат кўрсатади, — дейди биз билан суҳбатда метрополитен техника бўли-мининг бошлиғи Эркин Имомназаров. — Янги де-пода вагонларнинг техник на-зоратдан ўтказиш ва таъ-мирлаш ишларини режаға асосан таъшиқ этиш, шу-нингдек электр поездларини тунда сақлаш учун барча имониятлар мавжуд. Гап шундаки, ҳозирги вақтда биз «Чилонор» депосининг хизматидан фойдаланиб ке-ламиз, аспр узар ўз йўна-лишларида қатнайдиган по-ездларда ҳам хизмат кўрс-тишадик-ку. Бу сса ишми-на-да маълум нуқайларнинг туғдиради. Бундан ташка-ри электр поездлар «Тош-кент» станциясида техника қўриғидан ўтаради. «Ўзбе-кистон» депосининг фаолият бошлаши маъна шундай маъ-нуд барча камчиликларға барҳам беради.

Кеча депо биринчи на-вбатининг очилишиға бағиш-ланган тантаналарда 22 ген-ераллар ва ўзбекистон ра-исининг вакиллари ишти-рок этди.

«Ўзбекистон» депосида ҳо-зирча фақат биринчи бо-сқич ишлари амалға оширил-ди, яъни матъурий-маиший корпус, 13 та ҳаидақларда таъмирлаш ишлари, ярим донра шаклдаги йўллар фойдаланишға топширилди. Жорий йилнинг охириға бо-риб қурилиш ишларини тў-ралайиш қўхна.

ҲАМДУСТЛИКДА

● Борис Ельцин Россия Федерацияси Хавфсизлик Кен-гашининг котиби Юрий Скоковни ва Россия Федерацияси Вазирлар Кенгаши Раисининг ўринбосари Георгий Хижани бошқа ишга ўтгайликларни муносабати билан эғаллаб турган вазифаларидан овоз этди.

● Бугун ўз ишчини давом эттириши керак бўлган ГКЧП иши бўйича судлов мажлиси 18 майға қўйрилди.

● Москва банклараро валюта биржасининг кеча бўлиб ўтган набатдаги савдосида АҚШ бир долларининг қиймати 859 рублин ташкил этди. Бу аввалги савдодагидан 30 рубль ортиқ демаларди.

● Тожикистон раҳбарияти Мустақил Давлатлар Ҳамдўст-лиги мамлакатларининг ва жаҳондаги давлатларнинг бош-лиқларига табиат талафоти тўғрйли қўрилган 100 миллиард сўмликдан зиёд зарар муносабати билан мадад кўрсати-ши илтимос қилиб мурожаат этди. Тожикистонға зудлик бил-ан халқро ардем кўрсатиш масаласини Бирлашган Мил-латлар Ташкилоти қараб чиқади.

● Россияда янги давлат мукофотлари қаторида Георгий крестини ҳам қайтадан тиклаш ривожлантирилмоқда.

● Ереванда қочқоқлар муаммоларига бағишланган халқ-аро семинар очилди.

● Майкл Жексон Москваға гастроль сафари билан кел-моқчи. РАТА-ТАСС мухбириға таниқли сарномдор ва му-сикачи Стас Намин ана шу ҳақда хабар берди.

● 10 май кунини юрак хуружига учраган Юрий Луков-нинг соғлиғи дуруст. Гарчи у ҳозир касалхонада бўлсада унинг ҳаёти энди хавф остида эмас, деб хабар берди РАТА-ТАСС мухбириға пойтахт марининг матбуот котиби Сергей Цой.

ХОРИЖДА

● Европа Кенгашининг парламент ассамблеяси Реча Литвани ана шу халқро ташкилотға қабул қилиш учун яқдиллик билан овоз берди. Литва собиқ Иттифок рес-публикаларидан Европа Кенгашининг тўла ҳўқуқли аъзоси бўлган биринчи давлатдир.

● Украина Эронға сажьхиза қанотли ракеталар етказиб берди. Бу ракеталар Эрон соҳилларидан Ормуз қўлғида-ги истакан кемани нишона олиш қўдратиға эға.

● Босниянинг Мостар шаҳрида хорват ва мусулмон отрядлари ўртасидаги қизғин жанглар давом этмоқда.

● Финляндиянинг Тампере шаҳрида бўлиб ўтаётган бокс бўйича жаҳон чемпионатида Ўзбекистоннинг сажьхиза нафар-чарм қўлқол устаси қатнашмоқда. 91 килограмм оғирлик бўйича рингта чиққан боксчиимиз А. Маскаев грузин бокс-чисиини мағлуб этди. Яна бир вақилимиз Наримон Отаев 62 килограмм ваэзиллар баҳсида Дания ва Корея боксчилари-ни мағлубиға учрашиб, бугун Венгрия боксчиси Ш. Ро-ланд билан куч синашди.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИ ҲУЗУРИДАГИ ЕШ МУАЛЛИФЛАРНИНГ ЭНГ ЯХШИ АСАРЛАРИ ВА ИЛМий ИШЛАНМАЛАРИГА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ МУКОФОТИ БЕРИШ КОМИССИЯСИНING ТАРКИБИ

- | | | |
|---|--|--|
| Салоҳиддинов М. — Ўзбе-кистон Республикаси Фанлар академияси президенти, ко-миссия раиси | Ешлар иттифоқи Марказий Комитетининг биринчи котиби Ахмедов Р. — Ўзбекистон Республикаси Фанлар ака-демиясининг мухбир аъзо-си | Тавтр арбоблари уюшмаси-нинг раиси Каримов Ш. — Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш вазири |
| Азиев У. — Ўзбекистон Рес-публикасининг Президентининг Давлат маслаҳатчиси, комиссия раисининг ўринбосари | Аюлов Ш. — Ўзбекистон Республикаси Фанлар ака-демиясининг мухбир аъзо-си | Кимсанбоев Х. — Ўзбекистон Кишлоқ ҳўжалик фанлари ака-демиясининг мухбир аъзо-си |
| Шукурова Э. — Ўзбекистон Ешлар Иттифоқи Марказий Комитетининг шўба мудир-и, комиссия котиби | Гуломов Қ. — Ўзбекистон Республикаси Фанлар ака-демиясининг мухбир аъзо-си | Назаров Б. — Ўзбекистон Республикаси Фанлар ака-демиясининг мухбир аъзо-си |
| Абдулҳайов А. — Ўзбекистон Республикаси Фанлар ака-демиясининг мухбир аъзо-си | Жапаров Б. — Ўзбекистон Республикаси халқ расмони | Рахмонов Ж. — «Туркистон» газетасининг бош муҳаррири |
| Абдуллаев Р. — Ўзбекистон Бастakorлар уюшмаси раиси вазифасини бажарувчи | Жапаров Б. — Ўзбекистон Республикаси халқ расмони | Рашидова С. — хиния фан-лари доктори, профессор |
| Орзинатов А. — Ўзбекистон Республикаси халқ расмони | Жапаров Б. — Ўзбекистон Республикаси халқ расмони | Сандо А. — ҳукукушунослик фанлари доктори, профессор |
| | Жапаров Б. — Ўзбекистон Республикаси халқ расмони | Ҳайитбаев Э. — Ўзбекистон Республикаси маданият ишла-ри вазири |

* Футбол МУНОСИБ ҒАЛАБА

Учинчи дақиқада Рифат Га-лиев томонидан наманганликлар дарвозасига тўп киритилиши билан яқунланди. Лекин ора-дан икки дақиқа ўтар-ўтмас «Пактакор» дарвозаси томон

* Воқеа арафасида НУФУЗЛИ ХАЛҚАРО АНЖУМАН

БОЗОР иқтисодиёти муноса-батлари инсониятнинг ўз та-рихи давомида яратган энг буюк иштироклардан бири бўлса ажаб эмас. Ер юзида жойлашган давлатларнинг ак-сарият қисми ана шу муноса-батларни тақомиллаштириб юқори даражада ривожланган иқтисодий юзга келтириб, ақолининг турмуш даражаси-ни яхшилашға муваффақ бўл-ган. Албатта, америкалик иш-билармон, аъзуви Пол Хокен таъбири билан айтганда, со-гувчи эркин нарҳда сотадиған, харидорлар эса эркин нарҳда (ҳар бири ўз нуқтаи назари жиҳатидан) сотиб оладиган муносабат бозордир.

Шуларни ҳисобға олиб Тош-кент молия институтини ва Туркиянинг «Замона» газетаси ҳамкорлида «Бозор иқтисо-диёти ва унинг ривожланиш принциплари» мавзусидаги би-ринчи халқаро симпозиумға асос солилар.

13—14 май кунлари Киноч-лар уйи бинасида ўтадиган маъмуру нуфузли йнган қатнаш-чилар бозор иқтисодиёти даврида молия ва солиқ сиё-сати, марказий ва маҳаллий башкармаси, инсон омилининг тугатган ўрин, пул-валют-бан-кичили ва сарқоа бозори, ин-вестиция фаолияти ва бошқа қатор мавзуларда таъйирлан-ган маърузалар билан тани-шадилар.

Симпозиумда иштирок эт-диганлар ва баёситға маъруза қиладиганлар орасида Тур-киядаги туққизинчи сентябрь Университетини иқтисод ва идо-ра этиш ишлари факультети профессорлари Фавзи Де-врим, Аднан Гумерман, доктор Мехмет Чифликчи, Туркия Бош вазирлиғи қониндеги ха-зина ва таъшиқ савдо кенгаши етакчи мутахассиси Мехмет Жавил, Туркия Конституция судининг аъзоси, профессор Самид Адали, Контсена уни-верситети ректори, профес-сор Шахобеддин Ингибоши каби таниқли хорижий олим-лар, республикамизнинг кўзга кўринган иқтисодий мутахас-сислари, жумладан, Ўзбеки-стон Республикасининг Президи-нтининг давонининг етакчи масла-ҳатчиси, иқтисод фанлари док-тори, профессор Р. Карим-ов, Ўзбекистон Республикаси таъшиқ ишлар вазири, иқ-тисод фанлари номзоди, до-цент С. Сафаров, Тошкент мо-лия институтини ректори, иқ-тисод фанлари доктори, про-фессор М. Шарифжўева ва бошқалар бор.

Шариф ЗАРИПОВ.

* Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг 510 йиллиги олдидан

Б У Ю К АТАМАШУНОС ВА НОМШУНОС



«ХАР бир халқнинг тарихи ундан етишиб чиққан буюк кишиларга қараб белгиланади». Француз адиби Виктор Гюгенинг бу сўзларида катта маъно бор. Дарҳақиқат, тарих ҳар бир халқнинг маънавий кўзгусидир. Бу кўзгуда халқнинг қимлиги акс этади, маданияти, илму урфони намоён бўлади, аини вақтда келажакни аниқлаб туради. Бу борада Тангри таоло бизга кўп ва ҳўп саҳоват кўрсатган: ўзбек элidan улаб жаҳон алломалари, жўғрофионалар етишиб чиққан. Ўзбек элidan етишиб чиққан фузало-сиймолар ҳар бир ўзбек қалбиди фахрланиш ҳўғусини уйғотади. Ўзбекининг жаҳон халқлари ўртасидида маънавий белгилаб беради. Бинобарин, жаҳонда донг таратган алломаларини ёл этиб, уларнинг фанга қўшган ҳиссаларини тарғиб этиб, руҳларини шод этиш ҳар бир элнингнинг муқаддас бурчидир. Шу жиҳатдан олганда жаҳон фанига улкан ҳисса қўшган алломалардан бири — Заҳириддин Муҳаммад Бобур эканлигини алоҳида таъкидлаш ҳам қарз, ҳам фарзидир. Биз ушбу мақолада Бобурнинг жаҳонгашта сайёҳ, фанга ва санъатга улкан ҳисса қўшган давлат арбоби, жўғрофиона ва табиатшунос, атамашунос ва номшўнос олим бўлганлигини ҳўсусидида фикр юритмоқчимиз.

Заҳириддин ёшлигиданоқ саёҳатларини сеўтан, сафарларда, чиниқларини. У 21 ёшида Фарғона, Самарқанд ва Тошкент атрофларини, Фарғонадан Бўҳорогача, Тошкентдан Хисор ва Ҳиротгача даярли барча шаҳар ва қишлоқларини, воқеа ва тоғларни кезган, дара ва сойларни кезган. Тақдир тақозоси билан Афғонистон ва Ҳиндистоннинг жуда кўп жойларида бўлган.

Бобур синчков кузатувчан бўлганлигидан Фарғона водийсини ва унинг ҳўдудларини, шаҳар оралиқларини шу қадар аниқ тасаввур этганини, ҳўй берган ҳўдоси ва жараёнлар ҳақида шу қадар аниқ маълумотлар берганини, у маълумотлардан ҳамон билим манбан сифатида фойдаланиш мумкин.

Бобур Афғонистон ва Ҳиндистонни бевосита билган. Хоразм, Мўғулстон, Қашқар, Чин, Тибет, Ҳўросон, Озарбайжон, Рум, Ирон, Шом, Арабистон ва Миср ҳақида етарли маълумотларга эга бўлган.

Бобур жўғрофионий сифатида ҳар бир ҳўдуд жўғрофиинини муайян тартиб-қонуният асосида тасвирлайди. Аввало жўғрофий ўрни бериллади. Сўнгра, кишига на қишлоқ ҳўналлиги, ўсимликлари, фойдали казилмалари, ҳайвонот дўёси ва аҳолисини ҳақида маълумот келтирилади. Ундан кейин эса, жўғрофий ўлкаларга тасвиф бериб, охирида яқин жасалди. Шунингиди, йиринк шаҳарлар тарҳиясини баён этилади. Шифобахш оромгоҳлар тасвирланади.

Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг турли жойлар, ўлкалар, мамлакатларга қийсий жўғрофий тасвиф берганлиги эътиборга сазовордир. Нўйларнинг табияти, ер юзасини, иқлим ҳўсусиятлари, аҳолисини жиҳатидан қийсалади.

Ҳўзирги замон жўғрофионалари ва усули таълим соҳиблари тан олган «қийсий жўғрофий тасвиф»га ватандошимиз Бобур асос солганлигини фахр билан таъкидлаб етиш жоиздир. «Бобуринома»да ўшиси Қосоний билан, Самарқандни Қобул билан ва Туркистонни Ҳиндистон билан қийсалади:

«Ҳиндистон бизнинг вилоятларга боқа ўзга оламедир. Тоғ ва дарёсини, жангал ва саҳроси, манозе ва вилояти, ҳайвонот ва набототи, эли ва тили, ёнгири ели барча ўзгача оқеъ бўлудур».

Бобур жўғрофий маълумотларини қийса ва лўнда, тасвирли қийлиб ифодалаган.

Заҳириддин Бобур аини вақтда атамашунос ҳам бўлган. Унинг машҳур «Бобуринома» асарини эса муҳим атамалар манбаидир. Унда Туркистон халқларининг муайян жўғрофий атамалари ўз ифодасини топади. Мисоллар келтирамиз.

Ғузар — кечик, дарёдан ўтадиган жой.

Йилга — кичик сой, дарёча.

Найшак — шакарқамий.

Пушта — тепа, баландлик.

Танги — дара, тоғ оралиғидидаги йўл.

Учма — чўқур жар ёқаси, тик ёнбағир.

Чокор — тошқўрғон.

Яйлов — яйлов.

Ўзланг — ўзланг ер.

Бобур қаерга бормасини, у ернинг ўзига ҳўс ҳўсусиятларини қатори атамаларини ҳам синчковлик билан ўрганган. У тил боилиқларидан нуғули фойдаланган. Жой номларининг келиб чиққинини илмин асосида ёритишга ҳаракат қийган. Қўзлаб топонимларининг илмин этимологийсини берган.

Масалан, Хотийпўл деган жойини шундай нўзодлайди: «...қийлини (қийиллар) «хотий» деглар, дарвозани «пўл». Бу дарвозанинг қийиқидида бир қийлининг суратини мўжасман қийилтурлар, устига икки қийлон ҳам қийилтурлар. Бу жиҳатидан Хотийпўл деглар» («Бобуринома», 403-бет).

«Бобуринома»да «кент» таркибида топонимлар ва уларнинг қийиллари (ўзгаришга) алоҳида таъкидлаб ўтилган. Масалан:

«...дара ва сойлар, сиёсий-иқтимоий ўзгаришларни маҳорат билан баён этган. Қарши давлат университети профессори Т. Нафасов таъбири билан айтганда «Бобуринома»даги жўғрофий тасвифлар айрим атамалар ва масалаларни ҳал этишда алоҳида қиймматга эга.

Бобурнинг «қўруқ» ҳақидаги фикрини биз инобатга олишимиз мақсадга мувофиқдир. «Хили яхши улангани қўруқ қийлурлар». «Будана қўруқ» деган нўборлар. «Бобуринома»да ишлатилган.

Ҳўзир биз ишлатадиган «Қўриқхона» ўрнига «Қўруқ» атамасини қўйлаш маъқул эмасмикин. Чўнки «Қўриқхона»даги «хона» қўшимчаси атрафи ўралган, усти етилган жойни ифодалайди.

«...Ҳаволи Қўтий деган ҳавола келлуду... Ул эл тоғдиги ёр ва ковакларни ҳавол деглар». Пушту тилида ёр ва коваклар «ҳавол» атамаси билан аталган.

Бу сўз Деҳқонобод туманида жой номини таркибидида сақланган: Қораҳавол (қийлоқ номи).

«Ўзбек эўр кишини бўна деглаш». Ўзбек эўрларидан бирининг номи «бўна» бўлган. Демак, Бўна шаҳарчаси номи этнонимдан ясалган.

«Сингир лафзини Қобулга келганда эшитилди. Бу эл тоғини беркитганини сингир деглар эмиш». Қашқадарё шеваларида «сингир» — ёнма-ён қўзиқ икки қир оралиғидида қўйлаш билиқлиқ деглар. Тузингир, Каттасингир, Айрингир номлари шу сўз ва маъно билан берилган.

Ўзбекистон, Афғонистон ва Ҳиндистондаги айрим атамалар ва номларнинг маъносини белгилашда «Бобуринома»даги нўзодлар манба бўлиб хизмат қийлиши мумкин.

Жой номлари муайян шева сўзларидан таркиб топанлиғи сабабли, уларнинг маъноларини белгилаш дара ўтиши билан қийинлашиб боради ва маҳаллий халқ улар ҳақида турли ривоятлар яратди. «Бобуринома»да шундай ривоят — шарҳлар кўп учрайди:

«Кеш шаҳрини баҳорлар саҳроси ва шаҳри ва боми ва томи ҳўб саба бўлур учун Шаҳрисабз ҳам деглар».

«Тўқуз руд ушбу тоғдан чиқар, бу тоғдан қор ҳариз ўқусман. Бу жиҳатдан қойлиб Қўхи Сафид деглар».

Аҳоли турли тилда сўзлашадиган ҳўдудларда тоғ, дара ва водийлар, шаҳар ва қишлоқлар бир неча ном билан аталлиши мумкин. Бобур бу ҳўлатни кузатиб «Бобуринома»да қийд этган.

«Ҳиндистоний қийри Ҳиндистон — Ҳўросон дег. Нечўким араб қийри Араби Ажам дег. (Ҳиндистонликлар Ҳиндистондан шимол-ғарбдаги хоржий ерларни Ҳўросон деб атайдилар, шунингиди, араблар Арабистоннинг шимол-ғарбдаги хоржий жойларини Ажам деб атайдилар. Бу тўшўнчалар тарихий жиҳатдан жуда муҳим. Чўнки уша даврда Ҳўросон ва Ажам номлари анча кенг маънода, катта ҳўдудга исбатан қўйланлиган).

«Қорасўвким, Обираҳмат ҳам деглар». Ўзбекча «Қорасўв»ни тоқинча таркима қийлиса «Сибё» («Сибё оҳ» — «Қора сўв», яъни ер остида чўкичи бўлоқ сўвлари) ўринлашди қолган.

Юноридигиларин назарда тутган ҳўлда «Ўзбекистоннинг XV—XVI аср микротопонимийсини Бобур мерос қолдирган номлар асосида тадиқ қийлиш, ўрганлиши мақсадга мувофиқ деб ҳўсўзлаймиз. Айниқса Фарғона водийсини, Олой тизмаси, Тоқинкистон ва Афғонистон минтақасидида сойлик, дара, йилга, сой, дара, йилво, ўланг ва қишлоқ номларининг муайян қийси унутилган, айримлари эса халқ тилида сақланган. Унутилган жой номларини «Бобуринома»дан нўзлаш мумкин.

Бобур «Бобуринома»да Самарқанд таърифини бераркан унинг Фарғона, Қўшқар, Бўҳоро, Хоразм, Тошқанд, Шохрухия, Балх, Термиз каби вилоятлар билан чегарадош эканлигини таъкидлайди: Самарқанд шаҳар ҳўдуди ва атрафининг тасвифида Қўҳак, Дарфог, Қўсарой, масжиди Жўмъа, Боғи Бўлдурур, Боғи Дилқўшо, Қорасўв, Обираҳмат, Боғи Чинор, Боғи Ша- мол, Чилстўн, Сибёҳ, Бўдана кўруғ каби номлар санаб ўтиллади. Бу номларнинг айримлари унутилган.

«Бобуринома»даги маҳолот, туман, кент, ўланг, қўруғ, қорасўв, пушта, учма, домона, бурк, канора, богот, қийлоқ, йиллоқ, работ, вилоят, чағал, улус, танги, қўл, қўхистон, банд, қўх, қориз, жылга, сингир, камар каби сўзлар жўғрофий атамалардир. Уларнинг муайян қийси ҳўзир ҳам истеъмолда, айримларининг товуш қийфаси бир-оқ ўзгарган, айримлари эса жой номларига айланган.

Умуман олганда Заҳириддин Бобурнинг атамашунослик ва номшўнослик мероси маънос тадиққ этилишини кўтмоқда.

«Бобуринома»даги атамалар ва номлар тарихий, жўғрофий ва лисоний нуқтан назардан тадиққ этилса, жўғрофий атамалар ва номлар таълими муҳим маълумотлар билан бойийди.

«Бобуринома» — жўғрофий атамалар ва номлар манбаидир. Бобур барча атамалар ва номларни далиллар асосида, бевосита кузатиб тасвирлаган.

«Бобуринома»даги жойлар табиат ҳўдосларининг тасвифидан, атамалар ва номлардан, жўғрофий, ботаника, зоология, этнографияга оид қиймматли маълумотлардан табиат фанлар таълимида фойдаланишимиз лозим.

Миротўқ МИРАБДУЛЛА ўғли, профессор.



Кечагина китобларнинг суратидан заъқ оладиган кичкин-тойлар бўгун уни ўқиб маъносини ўқадиган бўлишди. Ҳарфларини билиш, ўқийши ўрганлишда уларга «Алифбе» китоби яқиндан ёрдам берди. Энди улар бемалол китобларини ўқий оладилар.

Айни кўнларда шахримизнинг қўғина мактабларида «Алифбе» байрами ўтказилмоқда.

Ана шундай тадбир Юнусобод туманининг 63-ўрта мактабиди бўлиб ўтди. Биринчи синф ўқувчилари қадрдон «Алифбе» китоблари билан хайрлашди, «Ўқий» китобини кўт-қўлдилар. Улар ҳарфларнинг ҳўсусияти Алифбе, устоз, она-Ватан ҳақида шеърлар ўқиб, қўшқилар айтишди. Байрам кичкин-тойларда катта таассурот қолдирди.

СУРАТЛАРДА: «Алифбе» байрами лаҳзалари акс этган.

Ҳолмат Мирзақаримов суратлари.



ЎРТА аср жаҳонгирлик урушлари антик дўне маданиятини ер билан яқсон қийлди, йўқотди. Тарих-гирдобини антик эҳромларни, унинг ҳўдослари билан бир-га ютиб юборди. Юнон, Рим фан ва санъати инкирозга учради. Лекин унинг баъзи бир садолари оқ бўлса-да бизга етиб келди. Шулардан бири ўша даврларда топанлан, ўша замон фанининг гўвоҳи бўлган еттига маъдан: олтин, қўмўш, мис, темир, қалайи, қўрошсин ва симобдир.

Ажойиб қадимги маъданлардан ҳисобланган ва ўтмишда «қўмўш сўви» деб ном олган симоб ҳам инсонларга ўша қўғна дўнедан маълум эди. Менделеев жадвалларида ҳам унинг номи «аидрагирум» бўлиб, юнон тилида «қўмўш сўви» деган маънони аңглатди. Ҳақиқатан ҳам бу қўмўш ранг-ли маъдан табиий шароитда сўйқ ҳўлатда учрайди. Симоб лиқотда ҳаракатчан-дир. Шу босқон чехлар тилида у «тирик сўв» деб атайдилар. Бу маъданнинг минерали киноварь ҳисобланиб, симобнинг оқмас атрафини ҳўдоси эга бўлган рангига қараб, ўз вақтида киноварини «аждаҳо кони» деб ишонгилар.

Киноварь оксидланиб, го-ҳ соф симоб томиларини ҳўсил қийлади, симоб томиларини дўмалаб оқди, йил-лади ва у ерларда симоб «ботқон» — «симоб қўл-пайдо» бўлади. Киноварь минерали савоат аҳамиятига эга бўлган симоб хом ашёсидир.

Энг қадимий симоб кўнлардан ҳисобланган Фарғона водийсиндаги Ҳайдарконида кўн қазувчи қадим авлодларнинг ўзига ҳўс излари ҳамон сақланмоқда. Симоб қазинида қийқан тоғ жинисини чўкиндилари, ер остида ишлатиш учун сополдан, гийдан ясалган ёғироклар, руда эритилган ўқ қорар-балар, қўлаган, ўпирилган қазилмаларда симобнинг қўқ, олиш учун ўлғима маҳ-кум бўлган қўзларининг сўяқлари топанлан. Бу маълумотларнинг далили сифатида Ҳайдаркони симоб кўнининг очилиш тафсилоти ҳақида қийсқача бўлса ҳам сўз юритмоқчимиз. Ҳайдаркони атрофида жойлашган қийш-

лоқлардан бирида яшовчи кампир эрта билан бўлқча келиб, икки пақир сўв олади. Йўлда бир қийлдидаги пақирнинг отириқлигини сез-адно ўзининг қарилғига йўлиб, йўлда давом этаве-ради. Бир оз ўтган, у пақир остида югурдақ симоб ёр-началарини кўради ва па-қирдаги сўв отириқлигини сабабини тўшўнади. Сўнг бу тўғрида шу атрофда тоғ

қопланган эди. Лекин бу қопланган «босмачилар» гуруҳи томонидан давр тақозоси билан қийиб олишган. Ҳўзирда ҳам техника ҳавфиз-лиги юқори даражада йўл-га қийилган ҳўлатда қўмўш-лаш ва олтинлаш симоб ёр-намиди давом эттирилмоқда.

Симобнинг металлари эрта олиш ҳўсусияти геологларга ҳам катта ёрдам кўрсатмоқда. Унинг восита-

тибиёт ва техникада ишлатиладиган ультратинафша нурулар манбаидир. Ўймо-несцент чироқларининг най-чалари ҳам аргон ва сийрак симоб бўғлари билан тўл-дирилган бўлади. Симоб иссиқлик ўлчигичи ва баро-метрлар аҳамияти қўчи-лиққа маълум ва машҳур-дир. Бундан ташқари турли лаборатория ва техник ўл-чигичларда ҳам симобдан фойдаланилади.

Кейинги йиллар давоми-да симоб радиоэлектроника, автоматика, ярим ўтказгич-лар ва турли маъдан қот-тишмаларини олишда ва пайвандлаш техникасида ҳам кенг миёсда қўйланлимоқ-да. Таркибидида 70 фоиз қалайи ва 30 фоиз симоб бор амальгама (эртма) билан қадимий тошўнвалар — қўзғўлар қопланган. Темир, кобальт, никель симобда эримайди.

Симоб бўғлари заҳарли бўлса-да, улар нефтини қийта ишлатиш, уни тоза-лашда катта самара беради. Бун-дан ташқари бўғлар вакуум мосламаларини, жўмладан насосларини ишлатиб чўкириш-да инсонларга катта хизмат кўрсатмоқда. Хром нисола-сининг симобли тузн сопол-ларга сўрилдиған сифатли қўғ ранг бўёғ ҳисобланади, унинг ҳўлорди тузн — суле-ма гальванопластикада, қалайи ва руҳ қоттишмаларини олишда кераклик воситадир. Симоб бўёғлари билан ке-малар тағи бўлса, унга денгиз чинағолари ёпиш-майди ва уни ўзига ҳўс бу емирилишдан сақлайди.

Сулема қадимда ва ҳўзирда ҳам антикветик (микроблар-ни ўлдирувчи) дори, сарик симоб оксиди эса қўз ва те-ри касаллиқларини даво-лашда, қаломел ич сўришда ҳўзирда ҳам қўйланлимоқда. Юқоридида зикр этилган ҳўссаларига қўра симоб энг қадимий, ақойиб, қаримас маъдандир. Инсоний пайдо бўлган вақтдан бошлаб ҳўзирги қўғача симоб қий-лиш турмушда, тибиётда, техникада кенг қўйланли-ди ва бу ақойиб хизматининг турлари ҳамон кенгайиб бормоқда.

Мирмажид ЗОКИРОВ, геология-минералогия фан-лари доктори, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўр-сатган геолог.

Учқур дара ўрмининг гоҳ-текис, гоҳ ўқир-чўқир до-воиларида ан элга наф келти-риб ўта олиш ҳамоннинг ҳам қийлдан келавермайди. Тоқин-хон опа Мўминова бўгун ортга ўтириб қараса, қўғил таскин топа-диган, қўғиллик ораулайди-ган ишлар қийлиб қўйибди.

Бундан 25 йил аввал у Тошкент давлат тибиёт институтининг даволаш бў-лимини тутатди. Ҳўзир олий тоғидаги шифокор. Чилон-зор туманидаги 16-поликли-никага қарашли «Мевасор», «Тоқор», «Қаторотол», Ш. Ғўломов, номи маҳаллалар ҳўдуд бўлиб бўлим муди-ри. Беш қиз, бир ўғилнинг онаси. Ширин-шакер нева-раларининг бўвуси. Биз юк-сақ мақсад сари интилиб

яшаётган бир инсон тарки-ми ҳўлини шу қийса сатр-лариди қўғил қаракат қийлди. Аслидаги, Тоқинхон опа Мўминова бўгун ортга ўтириб қараса, қўғил таскин топа-диган, қўғиллик ораулайди-ган ишлар қийлиб қўйибди.

Бундан 25 йил аввал у Тошкент давлат тибиёт институтининг даволаш бў-лимини тутатди. Ҳўзир олий тоғидаги шифокор. Чилон-зор туманидаги 16-поликли-никага қарашли «Мевасор», «Тоқор», «Қаторотол», Ш. Ғўломов, номи маҳаллалар ҳўдуд бўлиб бўлим муди-ри. Беш қиз, бир ўғилнинг онаси. Ширин-шакер нева-раларининг бўвуси. Биз юк-сақ мақсад сари интилиб

* Ҳамшаҳарларимиз БЕҲАЛОВАТ КАСБ

дират олса арзғулик. Шун-дай экан ўша бўлган бемор-лар иқлоси ҳақида бир неча оғиз сўз айтиш аини мўд-дадир.

Беморни даволашдан ав-вал унинг соғайишига йишқ ҳўсил қийлдириш кераклиги-ни Тоқинхон опа яқин бил-ди. Қолаверса, шифокорнинг

кейтишига сабаб бўлмоқда. Шифокор ҳамма вақт ёр-дамга тайёр бўлиши керак. Шу жиҳатдан қараганда Тоқинхон опа: «Менинг иш вақтин тугади ёни уйда ка-сал қўрмайман, эртага дўх-турхонага бориш» дедимди. Иссик жўм; гоҳ ярим неча-си, гоҳ эрта тонгда шифо

сўраб келувчилар бўлади. Ҳар қандай вазиетда ҳам у беморни қўғилга боради.

Бемаҳалда Ёлғиз аёл ки-шини бемор қонданонга юбо-риш нисофидими? Шунда унинг ёнида қўғилча тур-муш ўртоғи ёки ўғли Умид-жон бўлади. Тоқинхон опа аллақайси маҳалладаги бе-морни муолажа қийлиб чўқ-қўғилга қадар унинг ҳамро-ҳи ёшиқ тағида қўғил ту-ради.

Беҳаловат касб уни бу ишдан беадириб қўй-майди. Ақинсча, шифокор одамларга ҳамма вақт ке-раб бўлиб ишаш бахт эканли-гини чўқур ҳис этади.

Абдусаттор ҲОТАМОВ, Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси совриндори.

* Сўз тағида сўз бор

ТОШКЕНТНИНГ ТАРИХИЙ МАСКАНЛАРИ

О ДЕГРЕЗЛИК. Тошкентнинг қадим-ги маҳалла ва ариқларидан бирининг номи. Ҳадра майдонидан, ҳўзирги Тош-кент давлат қийри майдон атрофидан бошланар эди. Ҳадра майдон кенгай-тирилиб қийри биноси қўғилтақ, дегре-злик маҳалласининг қўғ қийси бўзунлиб кетди.

Дег (дек) қозон, дегрез — қозон қўғилчалар, чўғи қўғилча деган маъно-ни билидилади. Маҳалла аҳолисининг асосий касби чўғи, мез, аёқш (ҳафта хўш) «етти қоттишма»дан ҳар қий қозонлар ясаб бўлган.

О ДАРҲОНАРИҚ. Бу мўғулча дар-хон сўзидан таркиб топан бўлиб маъ-носини «барча маъбуриятлардан тўла озод қийилган» дедимди.

Бу сўз ўзбек тилида. Қўроқтархон шаҳрида ишлатилди. Тархон ҳўддан нарасини қийла олади, бутунлай муста-қит ҳўрбий хизматдан озод қийилди, тархонлар эса ҳар қандай инсонат қий-са ҳам тўқизга алоҳидагина афв этилган. Тархонлик ўрта Осиёда ҳам сақланиб қолган эди. Ваъзан бир шаҳар аҳоли-синга ҳам тархонлик ҳўқуқи берилган.

О АРПАПОЙ. Анқордан мутахассис-лар уйи олдида бош олган ариқнинг номи.

Арпапо сўзи аслида арпаининг поиси ёни арпа ақилладиган жой ҳам эмас. Профессор Х. Ҳасанов маълумотида кўра, арпа деганда ўрда четидида қий-дақ тўшўнчилиқ. Арпа аста-секин Ар-папо бўлиб ўзгариб кетган бўлиши мумкин.

Арпа — (Арофа) «баландлик» маъ-носидида арпа сўзининг қўғиллиги бў-лиши ҳам мумкин деган тахминлар ҳам бор.

* Ҳамшаҳарларимиз БЕҲАЛОВАТ КАСБ

дират олса арзғулик. Шун-дай экан ўша бўлган бемор-лар иқлоси ҳақида бир неча оғиз сўз айтиш аини мўд-дадир.

Беморни даволашдан ав-вал унинг соғайишига йишқ ҳўсил қийлдириш кераклиги-ни Тоқинхон опа яқин бил-ди. Қолаверса, шифокорнинг

кейтишига сабаб бўлмоқда. Шифокор ҳамма вақт ёр-дамга тайёр бўлиши керак. Шу жиҳатдан қараганда Тоқинхон опа: «Менинг иш вақтин тугади ёни уйда ка-сал қўрмайман, эртага дўх-турхонага бориш» дедимди. Иссик жўм; гоҳ ярим неча-си, гоҳ эрта тонгда шифо

сўраб келувчилар бўлади. Ҳар қандай вазиетда ҳам у беморни қўғилга боради.

Бемаҳалда Ёлғиз аёл ки-шини бемор қонданонга юбо-риш нисофидими? Шунда унинг ёнида қўғилча тур-муш ўртоғи ёки ўғли Умид-жон бўлади. Тоқинхон опа аллақайси маҳалладаги бе-морни муолажа қийлиб чўқ-қўғилга қадар унинг ҳамро-ҳи ёшиқ тағида қўғил ту-ради.

* Ҳамшаҳарларимиз БЕҲАЛОВАТ КАСБ

дират олса арз



ТАДБИРКОР ОТА-БОЛАЛАР

ҳар ким ўзидagi ша-
роитдан келиб чиқи-
ҳаракат қилса, ҳар
қандай қийинчили-
орта қолади. Ахи-
ҳаракатда — баракат
дейдилар-ку!

**Назир
СОДИҚОВА**

Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-у
Буюртма Г—228. 19919 нус
осилди, ҳажми — 2 босма таблок. Офс
сулида босилган, Қўғоз бичими А—
Ишр кўрсаткичи 64690.